

Görömböly népesedési adatai, etnikai és felekezeti viszonyai a 18. századtól napjainkig*

BODNÁR MÓNIKA

Population data, ethnic and religious relations of Görömböly from the 18th century to the present day

Görömböly was an independent settlement before becoming a part of the city of Miskolc in 1950. During the 16th and 17th centuries, it constantly struggled with depopulation due to the Ottoman-Hungarian wars and various epidemics. The settlement was successfully repopulated in the 18th century, primarily with Greek Catholic Rusyns, but Roman Catholic Slovaks and Protestant Hungarians also made up the population, and periodical occurrences of various people of Lutheran, Greek Catholic and Jewish faiths are known as well. The aim of this study is to present the population growth Görömböly and how the relations between different ethnic and religious groups developed over time, using schematismus and census data.

*

Népszémi adatok és etnikai viszonyok

A 16–17. század folyamán Magyarország területén, ezen belül Borsod vármegyében is nagy volt a pusztulás. Falvak sokasága, olykor egész térségek váltak néptelenné a török betörések és a különféle járványok következtében. Az egykori lakosok vagy elpusztultak, vagy biztonságosabbnak ítélt helyre menekültek. Borsod vármegyében is ilyen állapotok uralkodtak, Görömböly történetét vizsgálva is hasonló kép tárul elénk. Amikor a törökök 1544-ben először dúlták fel Miskolcot és környékét, ez a település is elpusztult. Még ugyanabban a században újra benépesedett, de a súlyos adók miatt lakói a 16. század végén elhagyták. Ez a folyamat többször megismétlődött, az 1690-es évek elején már ismét néptelen volt, lakói elbujdostak. 1700-ban is mindössze 4 adófizetőt írtak össze a településen, az azt megelőző adóösszeírások alkalmával pedig senkit.¹

A Rákóczi szabadságharc idején lakói visszatértek, de az 1710–1711-es pestisjárvány következtében újra elnéptelenedett a falu. Akik a járvány után életben maradtak, szétszóródtak a környéken, egy részük Miskolcra költözött. 1712-ben gr. Althan Mihály tapolcai apát, a terület akkori földesura 20 görögkatolikus rutén és szlovák telepessel igyekezett benépesíteni a települést.²

Arra, hogy az 1712-es telepítés mennyire volt sikeres, vagy inkább sikertelen, az 1715. és 1720. évi összeírások adataiból következtethetünk. Az 1715-ös összeírásban két ilyen nevű település szerepel, mégpedig egy *Magyar Görömböly* és egy *Totth Görömböly*, s ez utóbbiban, ahol feltételeznénk, hogy megtaláljuk az említett rutén és szlovák telepeseket, mindössze három jobbágy családfőjével találkozzunk (*Joannes Somogi, Joannes Duriban* és *Thomas Totth*).³ Magyar Görömbölyön ezzel szemben tizenöt névvel, mégpedig egy-egy *Adam, Baraza, Farkas, Gaál, Molnár* és *Totth*, két-két *Szabo* és *Kovacs*, valamint öt *Antalfi*, bár a névsort követő latin nyelvű szöveges magyarázatból az is kiderül, hogy a felsorolt birtokos jobbágyoknak csak az ősei éltek a faluban, akik Tapolca feldúlásakor a szomszédos Miskolc város Mindszent utcájába költöztek, s az utódok jelenleg se nem szántanak, se nem vetnek, hanem kétkezi szőlőmunkából tartják fenn magukat.⁴

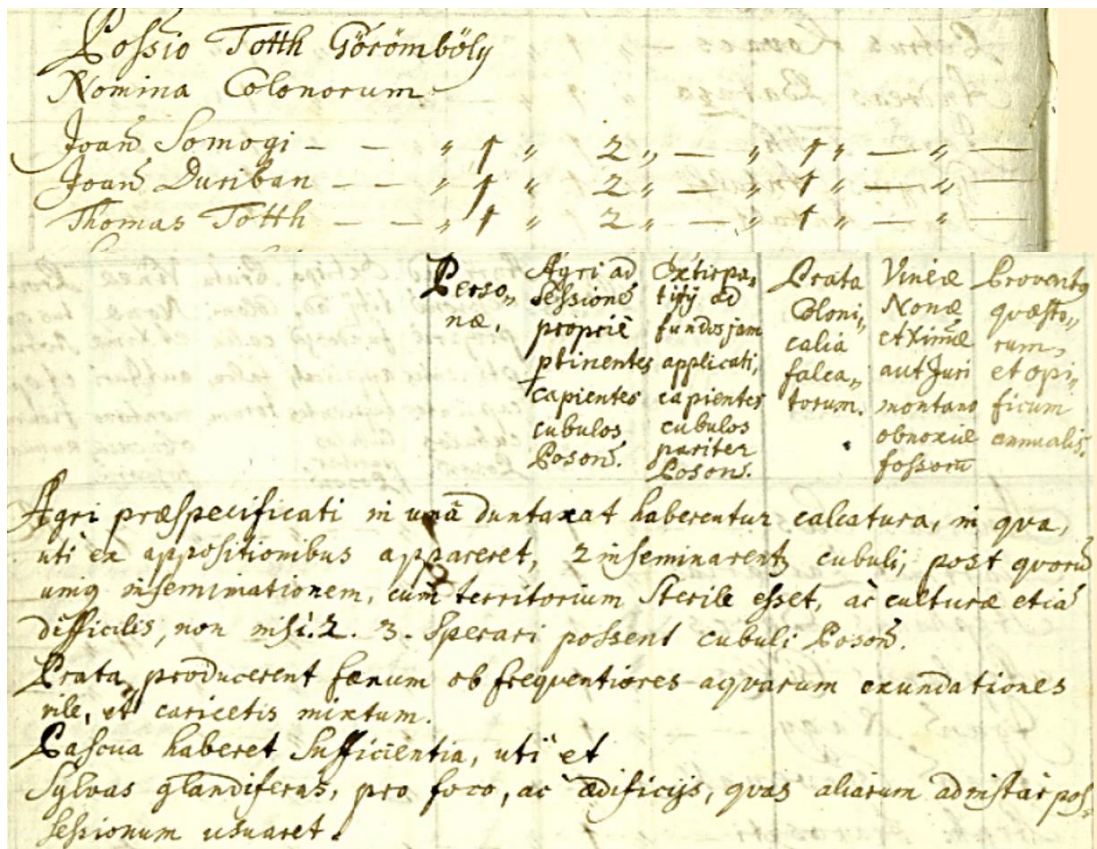
*A kutatás és a tanulmány a „Faluk a városban – Miskolc városrészeinek társadalomtörténete, kulturális változásai a 19–20. században” c. K 135501 sz. OTKA-kutatás keretében valósult meg.

¹ PALÁDI-KOVÁCS 1973. 332.

² Soós 1985.128-129.

³ https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/imgview/az-1715_-evi-orzagosszeiras/526/

⁴ https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/imgview/az-1715_-evi-orzagosszeiras/525/

Görömböly (Tót-Görömböly) falu az 1715. évi országos összeírásban⁵

Az 1720-as összeírás szerint a görömbölyi adózók száma 12, a tizenkét név közül négy *Toth*, a többi nyolc az egy-egy alkalommal előforduló *Dudás*, *Kis*, *Magocs*, *Magyar*, *Nagy*, *Ördög*, *Pászternák*, *Varga*.⁶ Ezek közülük csak egy név fordul elő az 1715-ös összeírásban is, *Thomas Toth*. Mindezek azt támasztják alá, hogy az 1712. évi telepítés nem volt eredményes.

Az tény, hogy a falu a 18. század folyamán népesedett be, de az is bizonyosnak látszik, hogy erre többszöri próbálkozás után, feltehetőleg fokozatosan került sor. A helységnévtárak és egyéb történelmi források Görömbölyt a 18–19. században egyértelműen szláv és többségében görögkatolikus településként említik, ám a 18. század második felétől egyre számottevőbb római katolikus népességgel.

Baán István az 1746-os egeri kánoni látogatási jegyzőkönyvre hivatkozva közli, hogy a település lakossága zömében görögkatolikusokból állt (96 felnőtt és 36 gyerek), rajtuk kívül 16 római katolikus felnőtt és 6 gyerek, valamint egy református házaspár él még a faluban,⁷ ami összesen 156 főt jelent. Az 1747. évi összeírás 21 görögkatolikus családról tesz említést (valamint Görömböly egyetlen filiájában, Mályiban 4 görögkatolikus család),⁸ ami az előző évi adatokból kiindulva azt jelenti, hogy kb. 6 fős családokkal számolhatunk. 1769-ben már 304 felnőtt és 84 gyermek a görögkatolikusok száma (érdekes, hogy ugyanaz a jegyzőkönyv néhány oldallal arrébb már 350 felnőttet és 150 gyermeket ír!), ugyanitt 133 római katolikus felnőttet és 47 gyermeket is említenek.⁹

⁵ https://adatbazisonline.mnl.gov.hu/imgview/az-1715_-evi-orszagosszeiras/525/2

⁶ https://adatbazisonline.mnl.gov.hu/imgview/az-1720_-evi-orszagosszeiras/3823/

⁷ BAÁN 1996. 52.

⁸ EMBER 1944–1946. 102.

⁹ BAÁN 1996. 52.

A népesség száma fokozatosan emelkedett. 1773-ban a görögkatolikus templommal bíró, szláv nyelvű faluban két tanító működött¹⁰ (feltehetőleg a két felekezetnek külön-külön tanítója volt). Nem véletlen, hogy az első katonai felmérés térképe (1782–1785) szerint *Görömbély* már egy kiterjedt település, két templommal. Az 1786-os kiadású Korabinsky-féle lexikon az ungvári görögkatolikus püspökséghez tartozó,¹¹ görögkatolikus templommal bíró, szláv faluként tesz róla említést,¹² bár tudjuk, hogy 1772-től már római katolikus plébánia is működik Görömbölyön (azt megelőzően a római katolikus közösség Mindszent filiája volt),¹³ s 1785-től saját kőtemplommal rendelkezik.¹⁴ Az első hivatalos magyarországi népszámlálás idején, 1786-ban lakosainak száma 765 fő, közülük 211 római katolikus, 544 görögkatolikus hitvallású.¹⁵ Az 1792. évi görögkatolikus összeírás is 544 (görögkatolikus) lélekről tesz említést, filiákkal együtt ez a szám 1206 volt. A legnépesebb filia Miskolc volt (376), de Mályi (145) és (Hejő)Csaba (82) görögkatolikus népessége is számottevő.¹⁶

Vályi András a 18. század legvégén Görömbölyt Miskolchoz közel fekvő, Borsod vármegyei tót faluként mutatja be, említést tesz egyebek mellett tágas és termékeny szőlőhegyeiről és piacozási lehetőségeiről.¹⁷

Az 1806-os összeírás szerint a görömbölyi görögkatolikusok száma 665 lélek (395 gyónásra képes, vagyis felnőtt és 270 gyónásra képtelen, vagyis gyermek), akik 125 tiszta görögkatolikus családban és 3 vegyes felekezetű (az egyik szülő római katolikus) családban élnek. A görögkatolikus népesség prédikációs nyelve a ruszin, míg a népesebb filiákban (Miskolc, Máji, Csaba) már ekkor a magyart használják prédikációs nyelvként, a ruszint az anyaegyházon kívül csak a Hámor, Óhuta és Újhuta esetében tüntetik fel, ahol a lélekszámból ítélve csak egy-két görögkatolikus család él ebben az időben.¹⁸

Fényes Elek a 19. század közepén Miskolctól délre fekvő, szőlőhegyek és erdők közt elterülő magyar – orosz faluként írja le, 850 görögkatolikus és 132 római katolikus, összesen 982 lakossal, megjegyezve, hogy *a lakosok magyarul és tótul beszélnek, de a tót nyelvhez nagyobb hajlammal viseltetnek.*¹⁹

Az 1903-as schematizmus új adatot közöl a nyelvhasználatra vonatkozóan. A görögkatolikus schematizmusokban a nyelvhasználatra utaló adatokat 1823-tól tüntetik fel. Nem teljesen világos, hogy ez a lakosság nyelvhasználatára, vagy a liturgikus nyelvre vonatkozik-e, de a kettő valamilyen szinten összefügg. Nagy valószínűség szerint a prédikációs nyelvre vonatkozik, hasonlóan az 1806. évi összeíráshoz. Ezeket az adatokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy míg az 1823–1898 közötti évek schematizmusában a nyelvhasználatra vonatkozóan Görömböly és a hozzá tartozó leányegyházakra vonatkozóan a *Slavo-Ruthenica et Hungarica*, vagyis szláv-rutén és magyar megjelölés szerepel, addig 1903-tól már csak magyar, ami azt jelenti, hogy a 20. század elejétől az egyház liturgikus nyelve már Görömbölyön is (nemcsak a filiákban!) a magyar volt. Ez persze nem feltétlenül azonos a lakosság nyelvhasználatával, sőt bizonyos, hogy a szláv, elsősorban ruszin nyelvnek még hosszú évtizedeken át fontos szerep jutott a görömbölyiek kultúrájában, a hétköznapi nyelvhasználatában. Erre engednek következtetni az 1939-ben Csíkvári által szerkesztett vármegyemonográfia adatai, mely szerint a 2439 lélek közül 1500 magyar, 939 pedig tót.²⁰

¹⁰ LEXICON LOCORUM 1920. 73.

¹¹ Az 1771-ben létrehozott munkácsi görögkatolikus püspökség székhelye Ungvár volt.

¹² KORABINSKY 1786. 208.

¹³ BAÁN 1996. 51.

¹⁴ TÓTH 2008. 791.

¹⁵ MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI HELYSÉGNÉVTÁRA 1991. 42–43, 131, 137.

¹⁶ BENDÁSZ – KOI 1994. 52.

¹⁷ VÁLYI 1799. 2. köt. 60.

¹⁸ UDVARI 1990. 100

¹⁹ FÉNYES 1851. 2. KÖT. 56–57.

²⁰ KLEIN–PÉCHY–HORVÁTH 1939. 58.

Bár az előző évtizedek hivatalos statisztikai túlnyomó magyar többséget mutatnak, ráadásul ennek adatai szerint rutén/ruszin anyanyelvű egyetlen egy sem akadt Görömbölyön, olyannyira, hogy az 1930-as statisztikában ilyen rovat már nem is szerepel:

Anyanyelvi megoszlás a KSH adatai szerint (év/fő)										
Év	lakosság	magyar	német	tót	oláh	rutén	horvát	szerb	bunyevec, sokác stb.	egyéb
1910	1840	1816	6	6	-	-	3	-	=	9
1920	1930	1916	1	3	-	-	2	1	=	7
1930	2296	2266	2	19	-	=	-	-	2	7

Köztudott, hogy a tót népnévvel általában a szlovákokat jelölték, de nemcsak őket, hanem úgy általában a szláv népeket. Az, hogy horvátok, szerbek, bunyevecok, sokácok tényleg éltek-e a faluban, vagy csak a ruszinokat sorolták rossz helyre, nem ismert. Viszont a rutén/ruszin lakosság hiánya arra enged következtetni, hogy a népesség etnikai identitása nem volt erős. Nem számított ez egyedi esetnek, az abaúji, tornai és zempléni görögkatolikus ruténeket/ruszinokat is egyszerűen csak tótoknak, esetleg oroszoknak nevezte környezetük, de akár ők maguk is magukat, sok esetben ők maguk lepődtek meg a leginkább, amikor kiderült, hogy nem is a szlovák, hanem a ruszin nyelvet beszélik, s népi kultúrájuk is ahhoz a néphez köti őket.²¹

A lakosságnak a 19. század közepétől nyomon követhető egyre nagyobb mértékű elmagyarosodása ellenére a 21. század elején is akadtak idősek, akik valamilyen szinten még beszélték őseik nyelvét. 2004-ben a településen működő Ruszin Kisebbségi Önkormányzat jóvoltából megjelent egy CD *Zsimni viter duje, mamó (Hideg szél fúj, édesanyám)* címmel, mely a görömbölyi ruszin folklórt – illetve sokszor már csak annak töredékeit – kívánta megőrizni. Az ezen rögzített anyag gyűjtésére 1987-ben, illetve 2004-ben került sor. Amint azt a 2004-es gyűjtést és a CD készítést felügyelő folklorista, Tóth Arnold kifejtette: *Az adatközlők visszaemlékezése szerint az 1980-as évekkel zárult az a korszak, amelyben a helyi ruszin nyelvjárási és folklóranyagot még a maga teljességében össze lehetett volna gyűjteni. S mivel a jelzett hanghordozón a jelzett kor gyűjtései is fellelhetők, a hangfelvétel időhatárai az „utolsó óráról”, a nyolcvanas évektől az „utolsó óra utánig” ... egyfajta történetiséget is megjelenítenek a ruszin kisebbség asszimilációját illetően.*²² Ebből az is kiderül, hogy napjainkra már teljesnek mondható a nyelvi asszimiláció. A ruszin eredetre a görögkatolikus vallás, egyes családnevek és néhány kulturális elem emlékeztet még.

A 19. század végétől a 20. század közepéig nagy iramban nőtt a település lélekszáma, ami elsősorban Miskolc közelségével magyarázható. Egyes források szerint 1941-ben már megközelítette a háromezret,²³ igaz más források ennél kevesebbet, kétezer egy-kétszázat közölnek.²⁴ Görömbölyt 1950-ben Miskolchoz csatolták. Ezt követően már önállóan hiába keressük adatait a statisztikákban. Napjainkban mintegy 4400 főre tehető az ott élők száma.²⁵ Mindezek a körülmények siettettk a „törzslakosság” asszimilációját és a település etnikai jellegének megváltozását.

²¹ Lásd pl. Komlócska esetét, legrészletesebben Tamás Edit kutatásaiban: TAMÁS 2008 (a végén további szakirodalmal)

²² TÓTH 2008. 790.

²³ 1941. évi népszámlálás, 50.

²⁴ 1949. évi népszámlálás, 16.

²⁵ Borkuti László területi képviselő adatközlése.

Felekezeti összetétel

A reformáció idején – a többi borsodi település lakosságához hasonlóan – Görömböly lakossága is áttért a református hitre. 1612-ben önálló református egyházközsége volt,²⁶ ezt támasztják alá az 1639-ből és 1641-ből fennmaradt egyházlátogatási jegyzőkönyvek is.²⁷ Ám mint fentebb már említettük, régi lakosai elmenekültek vagy elpusztultak, a telepítések révén pedig a görögkatolikusok kerültek túlsúlyba. A görögkatolikus népeség mellett előbb kis, majd egyre jelentősebb számban megjelentek a római katolikusok is. A 20. század közepéig Görömböly egyértelműen görögkatolikus többségű volt, de a római katolikusok száma 1930-ban már mintegy kétharmada volt a görögkatolikusokénak (779 r. k. és 1112 gk.²⁸).

A 18–19. század folyamán egyéb felekezetűek – görögkeletiek, evangélikusok, zsidók – csak elvétve, kis számban és időlegesen tűntek fel Görömbölyön.

A Görömböly egyháztörténetével foglalkozó szakirodalomban általában az olvasható, hogy a görögkatolikusok tömeges megtelepedése az 1760-as évekre tehető, de a források arra utalnak, hogy ennek voltak előzményei. Az egyik forrás azt állítja, hogy a görögkatolikus egyházközség az 1700-as években alakult, az anyakönyveket 1710-től vezetik.²⁹ További források más-más évszámmal jelölik az anyakönyvek vezetésének kezdetét, az 1851–1898 között kiadott schematizmusok 1751-et írnak,³⁰ az 1903-as schematizmus szerint erre csupán 1781-től került sor.³¹ Pedig biztosan volt korábbi, ugyanis az 1769. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben feljegyezték, hogy a húsz éve ott szolgáló Ternay István parókus gondosan vezeti az anyakönyvet, melybe feljegyzi a kereszteltek, házasságra lépők és elhunytak nevét és életkorát.³² Napjainkban sajnos ezen anyakönyvek egyike sem ismert, vagy megsemmisültek, vagy lappanganak valamerre. A jelenleg interneten elérhető legkorábbi görömbölyi anyakönyvek a római katolikusok esetében 1765, a görögkatolikusok esetében 1855, bár Baán István említ egy, a görögkatolikus parókia levéltárában fellelhető töredékes, megrongált állapotban levő halotti anyakönyvet 1782–1805-ből.³³ Ez utóbbi időközben bekerülhetett a görögkatolikus levéltárba. A Miskolci (Görögkatolikus) Egyházmegye levéltárában további, részben töredékesen fennmaradt görömbölyi anyakönyvek is fellelhetők az 1783–1944 közötti évekből.³⁴

²⁶ Soós 1985.128.

²⁷ DIENES 2001.174–175.

²⁸ 1930. évi népszámlálás, 211.

²⁹ CSÍKVÁRI 1939. (Személyi adattár, 84 /Demkó Sándor/)

³⁰ SCHEMATIZMUS 1851, 75; SCHEMATIZMUS 1853, 76; SCHEMATIZMUS 1857, 83; SCHEMATIZMUS 1861, 88; SCHEMATIZMUS 1863, 88; SCHEMATIZMUS 1868, 95; SCHEMATIZMUS 1873, 97; SCHEMATIZMUS 1876, 93; SCHEMATIZMUS 1878, 82; SCHEMATIZMUS 1882, 81; SCHEMATIZMUS 1889, 83; SCHEMATIZMUS 1890, 83; SCHEMATIZMUS 1898, 135.

³¹ SCHEMATIZMUS 1903, 137.

³² KOVÁCS 1998. 339.

³³ BAÁN 1996. 52.

³⁴ I. kötet: Halottak 1783–1805; II. kötet: Kereszteltek 1810–1812 (utolsó lapjain töredékes, cirill betűs halotti anyakönyvi bejegyzések); III. kötet: Kereszteltek 1835–1864, Halottak 1837–1864, Vegyes házasságok listája; IV. kötet: Házasultak 1855–1886, jegyesek hirdetése 1859–1864; V. kötet: Házasultak 1887–1927; VI. kötet: Kereszteltek 1864–1944.

Az 1823-as görögkatolikus schematizmusban utalás történik a görögkatolikusokkal együtt élő egyéb felekezetű lakosokra is, igaz, konkrét számadatok nélkül, csak magát a tényt közlik. Érdekes módon a római katolikusokat nem tüntetik fel, csak a református, evangélikus, görögkeleti és zsidó felekezetűeket. Pontos számadatokat csak az 1898–1918 között kiadott négy schematizmusban találunk. Ezek, valamint a hivatalos népszámlálási adatok is azt mutatják, hogy a 19. század végétől a reformátusok is egyre nagyobb számban telepednek meg a faluban. 1898-ban még ugyan a 20 főt sem éri el a számuk, de 1918-ban már meghaladja a 170-et, sőt 1930-ban eléri a 350-et, 1941-ben a 360-at.³⁵ Az 1939-es vármegyemonográfia – mely szerint a 2439 főből 1387 fő (57%) görögkatolikus, 928 fő (38%) római katolikus, 96 fő (4%) református és 28 fő (1%) zsidó hitvallású³⁶ – 96 fős számadata ilyen tekintetben nagyon kilóg a sorból.

Görögkeleti vallásút csupán néhány főt írtak össze. Az evangélikusok száma sem volt jelentős, a 19. század végén még nem is éltek Görömbölyön, 1903-ban és 1908-ban három, 1910–1930 közötti időszakban húsz körüli volt a létszámuk.

Az 1873-as schematizmus szerint a borsodi egyházmegye legnagyobb görögkatolikus iskolája Görömbölyön működött, ahol 126 iskolába járó gyereket írtak össze.³⁷ A két háború közötti időszakban már három felekezeti iskolája volt a falunak, a görög- és római katolikus mellett a növekvő létszámú református felekezetnek is volt elemi iskolája.³⁸

A második világháborút követő kommunista érában az uralkodó rendszer az egyéni és közösségi vallásgyakorlást is igyekezett egyre inkább háttérbe szorítani. Nyilvánvalóan ezzel, s további társadalmi és gazdasági okokkal magyarázható, hogy míg a 20. század közepén a lakosság 54%-a (2180 főből 1180 fő), 1982-ben már csak 17%-a (3600 főből 607 fő) vallotta magát görögkatolikusnak, s napjainkra a görömbölyi görögkatolikusok száma kb. 350 főben határozható meg.³⁹ A római katolikusok száma nem ismert, de az aktív hitgyakorlók száma mintegy 100 fő lehet, a reformátusoké kb. 50–100 fő.⁴⁰ A korábban meglévő felekezetek közül napjainkra szinte teljesen eltűnt a görögkeleti (melyet a 20. század elején 1–9 fő képviselt), az evangélikus, valamint a zsidó. Ez utóbbiakról tudjuk, hogy létszámuk 1880–1941 között 26–33 között mozgott.⁴¹ 1944-ben a többi magyarországi zsidóhoz hasonlóan őket is deportálták. A Mártírkönyv a Löwinger, Reisner, Reichmann és Schenker családneveket sorolja fel Görömböly vonatkozásában, egyenként összesen 16 személy nevét.⁴²

³⁵ Lásd az adott évek schematizmusait, valamint: 1930. évi népszámlálás, 211.

³⁶ KLEIN PÉCHY-HORVÁTH 1939. 58.

³⁷ SCHEMATIZMUS 1873. 103.

³⁸ KLEIN – PÉCHY-HORVÁTH 1939. 58.

³⁹ Galambvári Péter parókus szóbeli közlése 2022-ben.

⁴⁰ Borkuti László területi képviselő adatközlése.

⁴¹ A ZSIDÓ NÉPESSÉG SZÁMA..., 128.

⁴² PASZTERNÁK 1970. 204–205.

Görömböly népessége és felekezeti megoszlása (fő)							
év	össz-lakosság	görög-katolikus	római katolikus	református	evangélikus.	ortodox	izraelita
1746	156	132	22	2			
1769	568/680	388/500	180				
1786	765	544	211				
1869	1175						
1880	1160						28
1890	1482						
1900	1604						
1910	1840	1009	604	174	19	1	33
1920	1930	1021	645	210	21	4	29
1930	2296	1112	779	350	18	9	27
1939	2439	1387	928	96			28
1941	2078/2845		1031	360	22		26
1949	2180⁴³	1180 (1948)	1031	360	22 ⁴⁴		

A görögkatolikusok számának drasztikus csökkenése ellenére Görömböly napjainkig görögkatolikus falu-, pontosabban városrészként él a köztudatban. Ennek legfőbb oka talán az lehet, hogy a görögkatolikus egyházközség a 18. századi betelepítéstől töretlenül és anyaegyházként működik. Parókusa ma is helyben él és aktív részese a település életének. A vasárnapi szentmiséken a görögkatolikus templomban napjainkban is általában 80–120 fő vesz részt, sátoros ünnepeken (karácsony, húsvét, búcsú) ennél lényegesen többen.⁴⁵

A római katolikus parócia szintén a 18. században, 1772-ben létesült (ezt megelőzően a hívek a mindszei plébániához tartoztak), templomuk 1785-ben készült el és került felszentelésre.⁴⁶ Sokáig népes filiákkal bíró, önálló anyaegyházközségként működött, bár a leányegyházak egyike-másika népesebb volt, mint maga az anyaegyház. Napjainkban – bár a római katolikus lakosság száma feltehetőleg már meghaladja a görögkatolikusokét, igaz, az aktív hitéletet élők számát illetően ez nem feltétlenül igaz – nincs önálló, helyben lakó plébánosa, a miskolc-martinkertvárosi plébániához tartozik.

A református hívek az 1950-es években kezdtek önálló hitközséggé szerveződni, templomukat 1956-ban szentelték fel, 1958-ban önállósodtak. A viszonylag kis létszámú, de agilis gyülekezet azóta folyamatosan szépíti templomát, építi az egyházközséget.⁴⁷

A történelmi felekezetek mellett kiségyházak, ún. szekták nem telepedtek meg Görömbölyön. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne lennének néhányan az ott élők közül ezeknek tagjai, hiszen Miskolcon számos ilyen lehetőség adódik, de arról is tudnak, hogy az egyik szombatista család a nyíregyházi gyülekezetbe járt. Tehát elvéve előfordul, de nem jellemző ezek jelenléte, szervezett formában pedig helyben egyáltalán nincs.⁴⁸

⁴³ Az 1949. évi népszámlálás adata

⁴⁴ SCHEMATIZMUS 1948. 85. A görögkatolikusokra vonatkozó számadat friss, a többi felekezetre vonatkozó adatok az 1941. évi népszámlálás adatai, kivéve a zsidó lakosság esetében, akiket 1944-ben elhurcoltak. (Lásd SCHEMATIZMUS 1948. 14.)

⁴⁵ Szunyog Tibor (*1950) szóbeli közlése.

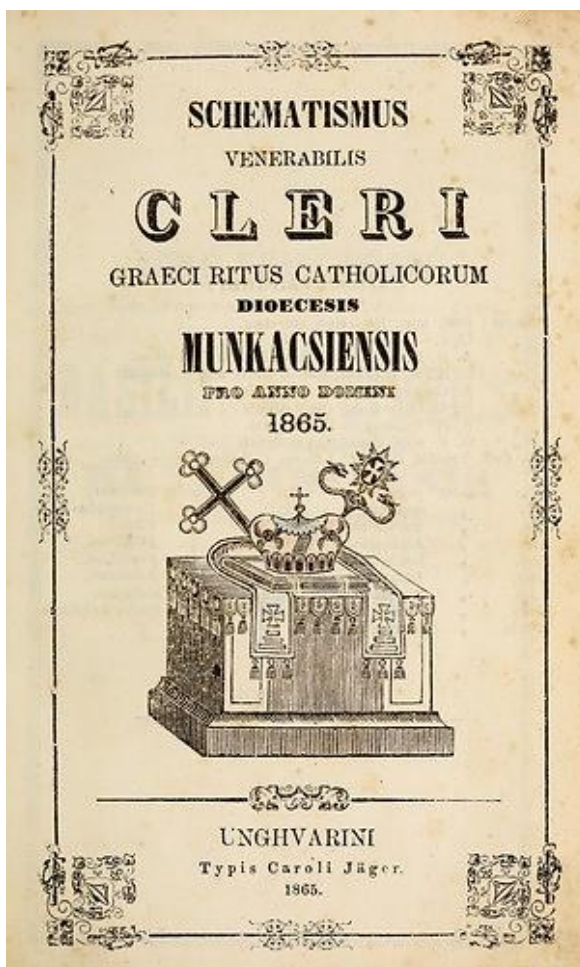
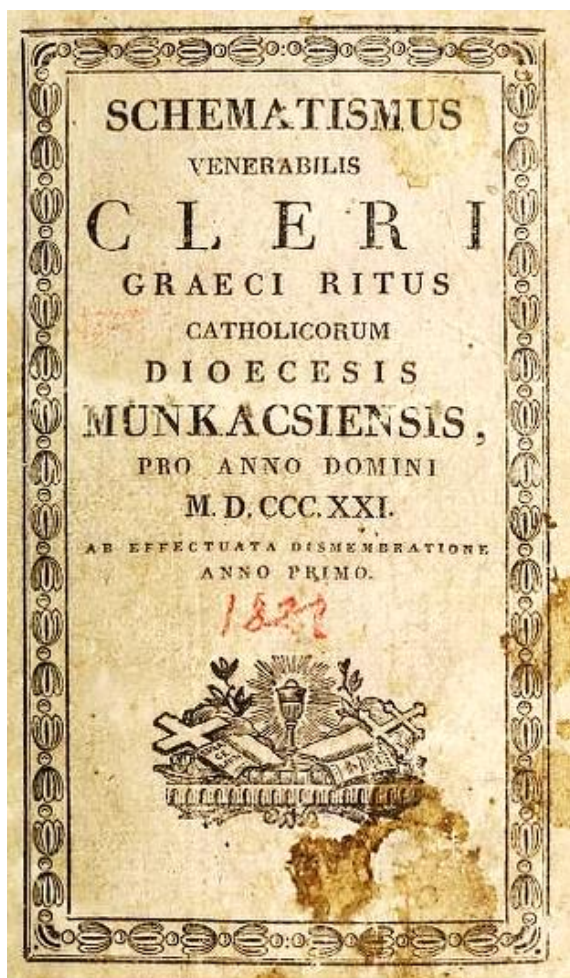
⁴⁶ Soós 1985. 129.

⁴⁷ <https://www.miskolc-goromboly.hu/reformatus.php> (2023.04.10.)

⁴⁸ Szunyog Tibor (*1950) szóbeli közlése.

Görömböly (és filiáinak) adatai a görögkatolikus schematizmusok tükrében											
Év	Görögkatolikusok száma					Nyelv	Egyéb felekezetűek				
	Görömböly (G)	Csaba (Cs)	Szirma (Sz)	Miskolc	Összesen		rk.	ort.	ev.	ref.	izr.
1792	544	82	2	376	1206						
1806	665	56		397	1316	ruszin magyar	G: x Cs: x			Cs/Sz: x	
1814	665	56	4	397	1325						
1816	708	76	8	617	1784						
1823	811	81	1	594	1693				Cs/Sz: x	x	
1833	778	67	2	381	1416				Cs/Sz: x	x	
1835	771	69	3	396	1441				Cs/Sz: x	x	
1837	782	72	5	413	1483				Cs/Sz: x	x	
1841	812	87	16	425	1566				Cs/Sz: x	x	
1844	832	70	19	437	1598				Cs/Sz: x	x	
1846	842	71	16	496	1644				Cs/Sz: x	x	
1851	819	77	18	464	1578				Cs/Sz: x	x	
1853	995	98	17	651	1947				Cs/Sz: x	x	
1857	1002	97	20	700	1802				Cs/Sz: x	x	
1861	1014	100	22	700	2125				Cs/Sz: x	x	
1863	1020	100	25	700	2066				Cs/Sz: x	x	
1868	989	99	22	710	2123				Cs/Sz: x	x	
1873	994	102	25	718	2146				Cs/Sz: x	x	
1876	996	105	34	n. a.	2142				Cs/Sz: x	x	
1878	998	108	35	760	2143				Cs/Sz: x	x	
1882	902	124	39	610	1911				Cs/Sz: x	x	
1889	898	120	52	640	2011				Cs/Sz: x	x	
1890	898	120	52	640	2011				Cs/Sz: x	x	
1898	916	201	52	700	2234		G:309 Cs:756 Sz:493	– 10 –	– 37 5	19 567 563	21 396 39
1903	997	303	54				G:452 Cs:1033 Sz:506	2 – –	3 110 4	163 821 869	27 276 26
1908	1020	370	54				G:460 Cs:1040 Sz:506		3 110 4	60 821 869	30 276 26
1918	1009	248	63		1458		G:604 Cs:1415 Sz:575	1 2 –	19 91 13	174 1145 853	33 289 41
1929-1936					1458						
1948	1180	412	102		1943		G:1031 Cs:1740 Sz:763		22 100 2	360 1540 951	– 62 4
1982	607	42	36		725						

(3600-ból)

A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 1821. és 1865. évi schematizmusának címlapja

A Miskolctól 5 km-re délre fekvő Görömböly községet Nagy-Miskolc közigazgatási kialakítása során 1950-ben csatolták a városhoz. A szomszédos Hejőcsaba és a korábban Görömbölyhöz tartozó Tapolca már 1945-ben Miskolchoz került, miután az 1930-as, 1940-es években folyamatosan napirenden volt a város területének bővítése, a déli városhatár esetében elsősorban a tapolcai fürdő kiemelt turisztikai fejlesztése kapcsán. Az egykor önálló falu a 20. század második felében az integrálódás (pl. tömegközlekedés, úthálózat, közművesítés) folyamatai közepette – részben azok ellenére – sokáig őrizte, sőt bizonyos tekintetben napjainkig őrzi különállásának tudatát, sajátos kulturális jellegzetességeit, görögkatolikus vallását, ruszin nyelvét, hagyományos faluképét.⁴⁹

Görömböly 1950 óta Miskolc városrésze, azt megelőzően önálló település volt. A török háború és a járványok következtében a 16–17. század folyamán küzdött az elnéptelenedéssel. Újratelepítése a 18. században lett sikeres: zömében görögkatolikus ruszinok népesítették be, de akadtak közöttük római katolikus szlovákok és református magyarok, időszakosan evangélikus, görögkeleti és zsidó vallásúak is. A tanulmány a népesedés gyarapodását, az etnikai és felekezeti viszonyok alakulását követi nyomon a schematizmusok és a népszámlálási adatok segítségével.

⁴⁹ TÓTH 2008. 788–801., TÓTH 2022. 229–239.

BIBLIOGRÁFIA

BAÁN 1996

BAÁN István: A görömbölyi görögkatolikus egyházközség a XVIII. században. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 8. (1996)/3–4. 51–60.

BENDÁSZ–KOI 1994

BENDÁSZ István – KOI István: *A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye lelkészségeinek 1792. évi katalógusa*. Nyíregyháza, 1994

CSÍKVÁRI 1939

CSÍKVÁRI Antal szerk.: *Borsod vármegye* (Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vármegyék). Vármegyei Szociográfiák V. Budapest, 1939

DIENES 2001

Református egyház-látogatási jegyzőkönyvek 16–17. század. Szerkesztette és az utószót írta DIENES Dénes. Osiris Kiadó, Budapest, 2001

EMBER 1944–1946

EMBER Győző: A munkácsi görög katolikus püspökség lelkészségeinek 1747. évi összeírása. *Regnum – Egyháztörténeti évkönyv* 6. (1944–1946) 95–116.

FÉNYES 1851

FÉNYES Elek: *Magyarország geographiai szótára*. Pest, 1851

KLEIN–PÉCHY–HORVÁTH 1939

KLEIN Gáspár–PÉCHY–HORVÁTH Rezső: Községi adattár. In: *Borsod vármegye* (Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vármegyék). Vármegyei Szociográfiák V. Szerkesztette CSÍKVÁRI Antal. Budapest, 1939

KORABINSKY 1786

KORABINSKY Johann Matthias: *Geographisch-Historisches und Produkten Lexicon von Ungarn*. Weber und Korabinskyschen Verlage, Pressburg, 1786

KOVÁCS 1998

Eszterházy Károly püspök egyházlátogatásainak jegyzőkönyvei. Borsod vármegye 1768–1769. Közzéteszi: KOVÁCS Béla. Eger, 1998 (Az egri egyházmegye történetének forrásai 2.)

LEXICON LOCORUM

LEXICON LOCORUM REGNI HUNGARIAE POPULOSORUM 1773. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Kiadja a Békeküldöttség, Budapest, 1920

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI HELYSÉGNÉVTÁRA 1991

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI HELYSÉGNÉVTÁRA Borsod megye 1773–1808. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest–Miskolc, 1991

NÉPSZÁMLÁLÁSOK

1910., 1920., 1930. 1941., 1949. évi népszámlálás. Forrás: A magyarországi népszámlálások adatai 1784 és 1990 között

https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ksh_neda_nepszamlalások/

PALÁDI-KOVÁCS 1973

PALÁDI-KOVÁCS Attila: Ukrán szórványok a 18–19. században a mai Magyarország északkeleti részén. *Népi Kultúra – Népi Társadalom VII.* (1973) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973. 327–367.

PASZTERNÁK 1970

PASZTERNÁK, Ráv Slomo: *Miskolc és környéke mártírkönyve. A szent gyülekezetek Hidasnémeti-től Mezőkövesdig és Ózdtól Szerencsig.* A szerző kiadása. Printed in Israel 1970.

SCHEMATIZMUSOK 1814–1948

Forrás: Görögkatolikus Örökségismereti Portál – Sematizmusok/összeírások
<https://byzantinohungarica.com/index.php/sematizmusok-osszeirasok>

Soós 1985

Soós Imre: *Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése.* Szent István Társulat, Budapest, 1985

TAMÁS 2008

TAMÁS Edit: Adatlapos felmérések egy ruszin faluban. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve 47.* (2008) 779–787.

TÓTH 2008

TÓTH Arnold: Az utolsó óra után – a görömbölyi ruszin folklór. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve 47.* (2008) 788–801.

TÓTH 2022

TÓTH Arnold: Mentalitástörténeti adatok Miskolc és Görömböly kapcsolatához. In: *Hat évtized a régióban. Ünnepi kötet Dr. Rémiás Tibor 60. születésnapjára.* Szerk.: MOHÁCSI Endre. Nyíregyháza: Jósza András Múzeum, 2022. 229–239. (A Jósza András Múzeum Kiadványai)

UDVARI 1990

UDVARI István (szerk.): *A munkácsi görögkatolikus püspökség lelkészszégeinek 1806. évi összeírása.* Vasvári Pál Társaság Füzetei 3. Nyíregyháza, 1990

VÁLYI 1799

VÁLYI András: *Magyar országnak leírása*, 2. köt. Buda, 1799

A ZSIDÓ NÉPESSÉG SZÁMA...

A ZSIDÓ NÉPESSÉG SZÁMA településenként (1840–1941). Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1993